

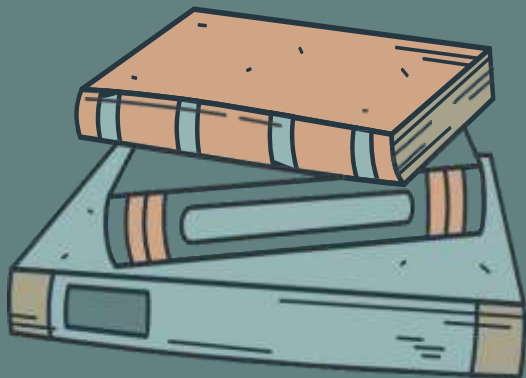
Речення прості й складні. Односкладні та двоскладні речення

Пригадай!

1. Розділ мовознавства, який вивчає слово як частину мови?
2. Розділ мовознавства, що вивчає граматичну будову речень і словосполучень?
3. Що таке граматична основа речень?

Граматична основа може мати різну будову.

Склад граматичної основи	Приклади
Підмет і присудок	Біля нашого дому <u>ростуть</u> кучеряві <u>верби</u>
Один присудок і декілька підметів до нього	<u>Розпустилися</u> у <u>садочку</u> і <u>яблуні</u> , і <u>груші</u> , і <u>сливи</u> , і <u>виноград</u> .
Один підмет і декілька присудків до нього	<u>Набігла</u> <u>хмара</u> чорна і <u>закрила</u> останній <u>клапоть</u> неба.
Один головний член речення	Сонячне <u>небо</u> . Для друзів <u>відчиняю</u> <u>дім</u> .

Речення як основна синтаксична одиниця

Роль у мові

Виражає закінчену думку
служить для спілкування,
повідомлення, впливу

Ознаки

Має одну або кілька грам
тичних основ, характеризу
ється смисловою та інтона
ційною завершеністю

Види речень

за структурою

1. Просте (одно-
складне або дво-
складне), пошире-
не або непоширене,
повне або неповне,
ускладнене або не-
ускладнене.
2. Складне (має дві
або кілька граматич-
них основ)

за метою висловлювання

1. Розповідні (пові-
домлення).
2. Питальні (запи-
тання).
3. Спонукальні (спо-
нукування до дії)

за емоційним забарвленням

Неокличні, оклич-
ні — думка супро-
воджується сильним
почуттям (розповід-
ні, питальні, спо-
нукальні); вимовля-
ються з підсиленою,
напруженою інтона-
цією

За структурою речення поділяються на **прості** й **складні**.

Прості речення мають одну граматичну основу: *Люблю я пісню солов'їну.*

Складні речення мають дві або більше граматичних основ, що становлять одне смислове і граматичне ціле: *Українська мова мене не тільки вабить як письменника, вона дивує й захоплює.*

Практичне завдання (письмово).

Визначити граматичну основу.

1. Вчення в щасті украшає, а в нещасті утішає.
2. І вийде день, і знов огорне ніч, по колу підуть зустрічі, прощання.
3. Над самою водою пролетів білобровий перевізник, а з очерету тихо-тихо впливла молода качка.

Види речень за будовою граматичних основ

двоскладні

мають підмет і присудок: *До тебе завжди я душею лину.* (З. Кучерява)

односкладні

мають лише один головний член у формі підмета або присудка: *В океані рідного народу відкривай духовні острови!* (В. Симоненко) *Вечір. Ніч.* (П. Тичина)

Двоскладні речення мають підмет і присудок:

До тебе завше я душею лину (З. Кучерява).

Односкладні речення мають лише один головний член речення у формі підмета або присудка: *І закружляю, мов полова, у круговерті світовій (В. Базилевський).*

Практичне завдання. Записати, підкреслити члени речення (письмово)

1. Розплющую очі і раптом бачу у вікнах глибоке небо і віти берези.
2. Діти прибули лише на другий день. Нічого не розповідали.
3. Цілив у ворону, а попав у корову.

СПОСОБИ ВИРАЖЕННЯ СКЛАДЕНОГО ПІДМЕТА

Спосіб вираження	Приклади
Сполучення іменника чи займенника в називному відмінку й іменника чи займенника в орудному відмінку з прийменником <i>з</i>	1. <u>Серпень з вереснем</u> схрестили довгі шпаги нестерельні (М. Рильський).
Сполучення з кількісним значенням (числівник у називному відмінку, займенник <i>скільки</i> чи прислівники <i>мало</i> , <i>чимало</i> , <i>багато</i> й іменник, займенник чи прикметник у родовому відмінку множини)	1. На підлозі бавилося <u>двоє діток</u> (Ірина Вільде). 2. <u>Багато громів</u> упало з неба (А. Малишко).
Займенники <i>кожен</i> , <i>дехто</i> , <i>хтось</i> та ін. й іменник чи займенник у родовому відмінку множини з прийменником	<u>Ніхто з них</u> не був навіть військово-возобов'язаним (В. Козаченко).
Складні власні назви	Багато незабутніх образів створила на оперній сцені <u>Оксана Петруненько</u> (В. Туркевич).
Фразеологізми	<u>Бити байдики</u> – улюблена справа ледарів.
Інші сполучення, зокрема зі значенням сукупності	<u>Край неба</u> жеврів рожевим вогнем. Летіла <u>згряя журавлів</u> .

Складений присудок

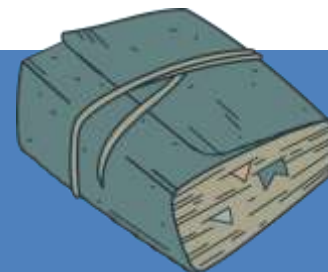
СКЛАДЕНИЙ ІМЕННИЙ

- дієслово - зв'язка
(вказує на час, особу, спосіб);
- імена частина виражена
(іменником, прикметником,
займенником, дієприкметником,
фразеологізмом)

СКЛАДЕНИЙ ДІЄСЛІВНИЙ

- початок дії, тривалість чи завершення
(почати, кинутися, продовжувати,
завершити);
- можливість чи неможливість
волевиявлення
(могти, хотіти, бажати)
+
інфінітив

Складений присудок складається з двох компонентів. Розрізняють складений іменний і складений дієслівний присудок.

Домашнє завдання:

1. Повторити частини мови, члени речення
2. Опрацювати матеріал у підручнику
3. Виконати тестування за посиланням

<https://vseosvita.ua/test/start/emw409>

